

Гапоненко В.І.,
д.політ.н., професорка,
завідувачка кафедри політичних технологій,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Мишак В.,
здобувач другого рівня вищої освіти,
ОПП «Публічна політика та лідерство»
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Однією із цілей сталого розвитку є досягнення гендерної рівності. Її реалізація передбачає вирівнювання гендерного дисбалансу в суспільному житті. Забезпечення гендерної рівності передбачає цілеспрямовану систему науково обґрунтованих заходів із усунення гендерної дискримінації та подолання гендерних стереотипів у суспільстві. Тому це питання є складовою публічної політики цивілізованих держав.

Особливо важливим це питання виглядає для України. Наша країна як актор світової демократичної спільноти та кандидат на членство в ЄС взяла на себе зобов'язання із реалізації цілей сталого розвитку та розробила стратегію її досягнення, а вітчизняні науковці приділяють особливу увагу реалізації цих практик у суспільному середовищі [1]. Однак, реальні показники гендерної рівності свідчать про актуальність розробок з оптимізації гендерної політики. Крім того, військова агресія та спричинені нею наслідки ускладнюють досягнення рівності, загострюють певні соціальні суперечності. Це свідчить про необхідність подальшої розробки політичних коротко-, середньо- та довготермінових стратегій гендерного вирівнювання.

Насамперед, варто підкреслити роль держави у забезпеченні гендерної рівності. Державна гендерна політика передбачає централізовані і постійні заходи, зокрема експертизу всіх сфер життя і вироблення певних параметрів відстеження гендерних змін, розробка глобальних, регіональних та місцевих програм, планів дій забезпечення гендерної рівності, обґрунтування управлінських рішень із

цілеспрямованої трансформації всіх сфер суспільного життя на засадах гендерної рівності, проведення інформаційних кампаній та освітньо-виховних заходів із забезпечення гендерної рівності.

Своєрідною відправною точкою гендерної політики є її нормативно-правова база. В Україні її основу складає Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Він визначив демократичні принципи забезпечення гендерної політики, коло інститутів відповідальних за її реалізацію (Верховна Рада України; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; Кабінет Міністрів України; спеціально уповноважені центральні і місцеві органи виконавчої влади; громадські об'єднання) [2].

Стратегія сталого розвитку в Україні до 2025 року передбачила реалізацію таких завдань як ліквідація всіх форм статевої дискримінації за допомогою нормативно-правового регулювання, врахування гендерної складової в національних, галузевих і регіональних стратегіях і програмах розвитку, зменшення рівня гендерно зумовленого насильства, зокрема пов'язаного зі збройним конфліктом на сході України, запобігання домашньому насильству та жорстокого поводження з дітьми, збільшення частки жінок серед народних депутатів України до 30 %, депутатів обласних і місцевих рад - до 30 %, вищих державних посадовців до 30 %, розширити економічні можливості та рівень зайнятості жінок [3].

Як свідчать дані Глобального індексу гендерного розриву, який вимірює гендерну нерівність за чотирнадцятьма індикаторами у сферах економічної участі та кар'єрні можливості, освіти, здоров'я, політичних прав та можливостей, дисбаланс в Україні поступово зменшується. Так, у 2022 Україна була на 81-му місці в рейтингу, у 2023 – на 66-му, у 2024 – на 63-му зі 146 країн (чим нижче місце, тим менший гендерний розрив). Приємно відзначити, що найбільше зростання відбулося в освіті, де у 2024 році було досягнуто повної гендерної рівності. Доволі значним є і місце в рейтингу у економічній сфері (Україна піднялася з 62-го на 40-е місце). Значно гірша ситуація в політичній категорії: лише 91 місце рейтингу. На жаль, у сфері здоров'я і

тривалості життя відбулося падіння в рейтингу з 37-го до 42-го місця [4]. Тобто, про позитивні зрушення свідчить статистика зі збільшення представниць жіночої статі у органах державної влади, бізнесі, армії.

Загалом можемо стверджувати, що в українському законодавстві відсутні дискримінаційні або обмежуючі норми, які б перешкоджали політичній реалізації жінок чи чоловіків. Однак, варто зауважити, що досягнення гендерної рівності не може обмежуватись лише формальним затвердженням певних норм і принципів. Необхідним є їх імплементація у суспільну практику. Наразі в Україні спостерігається наявність низки гендерних стереотипів, зокрема патріархальне приписування жінці її потреби в керівництві і покори чоловікові, схильність до афективності, зосередженні на материнстві як успішній життєвій траєкторії, акцентування на тілесності жіночої статі тощо [5]. Також актуальною залишається проблема зменшення гендерно зумовлених злочинів, мінімізація випадків домашнього насильства.

Для подолання цих стереотипів, безумовно, важливим є забезпечення гендерної рівності в процесі ухвалення політичних рішень. Під егідою ПРООН було розроблено практичний посібник щодо впровадження гендерного підходу [6]. Він визначає такі напрями застосування гендерного компонента при прийнятті політичних рішень як рівне гендерне представництво складу учасників, які розробляють рішення; принципи гендерної рівності в основі змісту питань; врахування гендерного інтересу у межах конкретного проекту; використання наукового аналізу, аргументів гендерного підходу та реальну інформацію щодо гендерного питання; постійний контроль, оцінювання та звітність з позицій гендерного підходу; організація взаємодії для зміцнення гендерного підходу; систематичне уточнення гендерної програми залежно від обставин.

Окреслені напрями вказують на те, що гендерні політики мають розумітись у широкому сенсі і вимагають залученості не лише державних, але й громадських інститутів, зокрема міжнародних і вітчизняних неурядових організацій, медіа, органів місцевого самоврядування. Громадські ініціативи і адвокаційні проєкти виявляються

потужним інструментом для привернення уваги до гендерних проблем. Вони здатні використовувати сучасні канали інформації, близькі для цільової аудиторії. Відповідно, державні інституції мають бути зацікавлені у сприянні та підтримці таких ініціатив.

Таким чином, гендерна політика є важливою складовою реалізації цілей сталого розвитку. Її призначення полягає у систематичному і міжгалузевому сприянні гендерному вирівнюванню, ініціюванні та координації кампаній з популяризації ідей гендерної рівності, роз'яснювальних та виховних заходів, залучення соціального капіталу та потенціалу соціального партнерства для викорінення гендерних стереотипів. Від ефективності реалізації перелічених завдань гендерної політики залежить і стабільність суспільної системи, і здатність забезпечення соціальної злагоди, і наявність механізмів для інституційного вирішення конфліктів. Це особливо для України в контексті можливостей подолання наслідків війни, попередження ймовірних викликів повоєнної відбудови, зокрема демографічних, трудової зайнятості, суспільної поляризації.

Список використаних джерел

1. Kurchenko L., Ilnytsky D., Kolomiyets-Ludwig E. Women's Empowerment as a Tool for Sustainable Development of Higher Education and Research in the Digital Age. Research Anthology on Feminist Studies and Gender Perceptions. Ed.by Mehdi Khosrow-Pour. 2022. pp. 144-169. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/womens-empowerment-as-a-tool-for-sustainable-development-of-higher-education-and-research-in-the-digital-age/296612>
2. Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
3. Закон України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=731>

4. Глобальний індекс гендерного розриву та місце України в ньому. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka/globalnyy-indeks>

5. Довганик Н. Чалюк Ю. Гендерні особливості політичного лідерства. Політичне лідерство. К.: КНЕУ, 2021.

6. Практичний посібник щодо впровадження гендерного підходу. URL: https://gender.org.ua/images/lib/vprovadzhennya_gendernyh_pi.pdf

Голубєва В.О.

к.ю.н., професор,
професор кафедри публічного та міжнародного права
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ПРО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Останніми десятиліттями дослідження гендерної рівності стали популярним науковим напрямом у всьому світі (не лише з точки зору прав жінки, а й прав людини загалом). Крім того аналізуються окремі сфери і широке коло питань щодо реалізації гендерної рівності (наприклад: політика, управління, освіта, безпека, праця, домашнє насильство, правосуддя та ін.). З врахуванням особливостей контексту і часу (історичної епохи), гендерний підхід різниться за змістом, але є частиною соціального устрою і проявом соціальних атрибутів та можливостей, пов'язаних з відмінностями між чоловіком та жінкою. Розуміння гендерної рівності стосується прав, обов'язків та можливостей жінок і чоловіків, а саме йдеться про те, що жінки та чоловіки мають рівні умови для повноцінної реалізації прав людини, а також участі у процесах та користування результатами економічного, соціального, культурного та політичного розвитку [7].

Внаслідок різноаспектності соціального прояву, зміст гендерної рівності постійно розширюється і поглиблюється, що вплинуло на формування розуміння необхідності міждисциплінарного підходу до вивчення даного суспільного явища і